

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN AİLELERİN YAŞADIKLARI DENEYİMLERE GÖRE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ÇOCUĞU DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Meral Melekoğlu*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi *meralmelekoglu@gmail.com*

Emrah Kırıcı, Özel Ekin Başak Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi *emrak26@gmail.com*

Hulusi Kartal, Özel Ekin Başak Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi *hulusikartal@hotmail.com*

Hüsnü Anıl Tekin, Bilecik Özel Eğitim Uygulama Okulu *hsnanil@gmail.com*

Özet

Değerlendirme, bir birey hakkında karar vermek için yapılan bilgi toplama sürecidir. Değerlendirme süreci, çocuğun özel gereksinimli bir birey olup olmadığına karar verme, tanılama, eğitim ortamına yerleştirme ve bireyselleştirilmiş eğitim planlamasının yapılması, verilen eğitimin değerlendirilmesi sürecini kapsamaktadır.

Özel gereksinimli çocukları değerlendirirken, değerlendirmenin ne zaman, nerede, kim tarafından yapıldığı, ailenin rolü, değerlendirmede kullanılan araç-gereçler, ailenin uzmanlara ve özel eğitim hizmetlerine ulaşma kapasitesi oldukça önemlidir.

Araştırmanın amacı, birincil bakıcıların yaşadıkları deneyimlere ilişkin görüşleri analiz edilerek, geçmişten günümüze çocuğu değerlendirme, tanılama ve eğitim ortamına yerleştirme sürecini incelemektedir.

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik araştırma olarak tasarlanmış olup, veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış açık uçlu görüşme soruları kullanılarak, farklı yaş grubunda özel gereksinimli çocuğu olan, 15 birincil bakıcı ile bireysel yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre, değerlendirme süreci oldukça uzun sürmektedir. Birincil bakıcılar hangi uzmana hangi sıra ile gideceğinin, kime, nasıl ulaşacağı konusunda sorunlar yaşadıklarını ve bu duruma bağlı olarak zaman kaybettiklerini belirtmişlerdir. Birincil bakıcılar, ayrıca kendilerine sağlanan bilginin yetersiz olduğunu, hâlihazırdaki bilgilere kendi gayretleri ile ulaştıklarını belirtmişlerdir.

Özetle, birincil bakıcıların yaşadıkları bu deneyimler dikkatli bir şekilde analiz edilerek, bu sonuçlar değerlendirme sürecinde yer alan uzman ile paylaşılarak değerlendirme süreci daha sistematikleştirilmelidir.

Anahtar kelimeler: Özel eğitimde değerlendirme, Tanılama, Tıbbi ve eğitsel tanı

* Sorumlu yazar: Meral Melekoğlu, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi *meralmelekoglu@gmail.com*

Önerilen Atıf Şekli:

Melekoğlu, M., Kırıcı, E., Kartal, H. ve Tekin, H. A. (2018). Özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin yaşadıkları deneyimlere göre geçmişten günümüze çocuğu değerlendirme süreci. M. A. Melekoğlu, (Ed.), *28. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı* (s. 65-76) içinde. Eskişehir. ISBN: 978-605-80966-0-8

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN AİLELERİN YAŞADIKLARI DENEYİMLERE GÖRE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ÇOCUĞU DEĞERLENDİRME SÜRECİ

GİRİŞ

Değerlendirme, bir birey hakkında karar vermek için yapılan bilgi toplama sürecidir. Değerlendirmenin amaçları, engelli ya da risk durumunda olduğu düşünülen öğrencileri belirleme, sınıflama ve programa yerleştirme, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlama, uygun hedef ve amaçları seçme, öğrenme stratejilerini belirleme ve uygulanan program sonucunda gelişmenin değerlendirilmesi olarak sıralanabilir (Kargın, 2007).

Değerlendirmede kullanılacak araçlar, yöntemler ile değerlendirmenin nerede ve kimler tarafından yapılacağı, değerlendirmenin yukarıda sıralanan amaçlarına göre farklılık göstermektedir. Tablo 1’de de görüldüğü gibi ilk belirleme aşamasında yapılan değerlendirme daha çok tarama amacıyla yapılan değerlendirmedir ve genel eğitim okullarında/sınıflarında öğrenim gören tanılı ya da risk durumunda olduğundan şüphe edilen öğrencileri belirlemek için yapılmaktadır.

Tablo 1. *Değerlendirme Süreci*

Değerlendirme Süreci	Kimlere?	Nasıl?
Tarama-İlk Belirleme	Tüm öğrenciler	İnformel ve formal değerlendirme
Gönderme Öncesi	Bazı öğrencilere	İnformel ve formal değerlendirme
Gönderme	Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere	Genellikle informal değerlendirme
Ayrıntılı Değerlendirme	Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere	Formal ve informal değerlendirme

Değerlendirme Süreci*İlk Belirleme*

İlk belirleme süreci dölleme-üç yaş ve üç yaş sonrası olarak iki dönemde incelenebilir. İlk dönemde ilk belirlemeler genellikle sağlık birimleri, çocuğun çevresindeki yakın ve uzak kişiler ve aile tarafından gerçekleşmektedir. Üç yaş sonrası ise bu kişilere ek olarak eğitimciler de ilk belirleme sürecine dâhil olmaktadır. Üç yaş öncesinde sağlık kontrollerinde çocuklarda görülen farklı gelişim özellikleri tespit edilmektedir. Üç yaş sonrasında ise, okulun ya da sınıfın temel gereklerini yerine getirmede güçlük yaşayan, öğrenme özellikleri nedeniyle derslerde akranlarından geri kalan ve desteğe gereksinim duyan öğrenciler belirlenmektedir.

Gönderme Öncesi Süreç

Gönderme öncesi süreç, öğrenciyi ayrıntılı değerlendirme için Rehberlik Araştırma Merkezlerine (RAM) göndermeden önce çoğunlukla sınıf öğretmeninin, öğretim yöntem ve materyallerinde, sınıfın fiziksel çevresinin düzenlenmesinde, amaçlarda ve gerektiğinde ev ödevlerinde yapılan bir takım uyarlamaları içermektedir.

Bu sürecin temel amacı, daha yoğun bir eğitime gereksinimi olmayan bir öğrencinin gereksiz yere değerlendirmeye alınmasını önlemek ve böylece öğrenciyi ayrıntılı değerlendirme süreci sonunda ortaya çıkabilecek etiketlemeden kurtarmaktır (Avcıoğlu, 2016).

Gönderme Süreci

Öğrenci için alınan tüm önlemler, yapılan tüm uyarlamalar, uyarlama sonuçları ve öğrenci hakkında toplanan tüm bilgiler rapor haline getirilir. Böylece ayrıntılı değerlendirme sürecine öğrenci daha fazla bilgi ile gönderilmiş olur. Öğrencinin ayrıntılı değerlendirmeye gönderilmesi kararını sınıf öğretmeni, okul rehberlik servisi ve ailenin birlikte vermesi gerekmektedir.

Ayrıntılı Değerlendirme Süreci

RAM'larda "özel eğitim değerlendirme kurulu" tarafından yapılan ayrıntılı değerlendirme ile öğrencinin özel eğitim hizmetlerinden yararlanmayı gerektirecek bir durum olup olmadığı belirlenmeye çalışılır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Ülkemizde RAM'lar aracılığı ile gerçekleştirilen ayrıntılı değerlendirme süreci tanılama ve yerleştirme ile sonuçlanan bir süreçtir ve öğrencinin eğitimsel geleceği hakkında son derece önemli kararlar alınır. Bu nedenle bu sürecin eğitsel değerlendirmenin temel ilkelerini dikkate alarak gerçekleştirilmesinde fayda vardır (Kargın, 2007).

Değerlendirmenin Temel İlkeleri

Değerlendirmede farklılık esastır. Değerlendirme, farklı zamanlarda, farklı kişiler tarafından, farklı ortamlarda, farklı değerlendirme yöntemleri ve araçlarıyla gerçekleştirilmelidir.

Test uygulamak. Bu süreç, testleri de içine alan farklı araçlar ve teknikler ile bilginin dikkatlice analizini içermektedir.

Eğitim almış bireyler tarafından uygulanması. Değerlendirmede kullanılan formal değerlendirme araçlarının geçerlik ve güvenilirliğinin yüksek olması, bu araçları uygulama ve puanlanma eğitimi almış bireyler tarafından yapılması gerekmektedir.

Çocuk ile ilgili hizmet sunan tüm uzmanların bulunması. Sınıf öğretmeni, rehber öğretmen ile birlikte özel eğitim hizmetleri dışındaki ilgili hizmetleri sunan fizik tedavi uzmanı, doktor ve konuşma ve dil uzmanı gibi diğer uzmanlar da değerlendirme ekibinin diğer bileşenleridir.

Dil ve sosyal çevrenin de değerlendirilmesi. Bireyin performansı, içinde yaşadığı çevrenin ve ailenin özellikleri göz önünde bulunduracak şekilde akademik, dil ve sosyal beceriler gibi bütün alanlarda ve okul, ev gibi bütün ortamlarda değerlendirilerek belirlenmelidir.

Her yaşta ve dönemde değerlendirmenin mümkün olduğudur. Eğitsel değerlendirme erken çocuktan başlayarak yetişkinliğe kadar geçen süreler içinde yapılır (Avcıoğlu, 2016).

Değerlendirme Sürecinde İşbirliği ve Yaşanan Problemler

Değerlendirme süreci oldukça profesyonellik ve paydaşlar arası işbirliği gerektiren bir süreçtir. Değerlendirme sürecinde rol alan uzmanların aile ve çocukla ilgilenen diğer uzmanlar ile işbirliği içerisinde olması gerekmektedir. Bu süreçte özellikle ailenin birçok desteğe ihtiyacı olabilmektedir. Aileler değerlendirme sürecinde doğru bilgiye ulaşma, doğru hizmete ve uzmana ulaşma konusunda güçlükler yaşamaktadır (Selimoğlu, Özdemir, Töret ve Özkubat, 2014).

Değerlendirme sürecine ilişkin, ülkemizdeki durum analiz edildiğinde ya da alanyazın incelendiğinde, bu sürecin birçok sorunu barındırdığı görülmektedir. Bu sorunların bazıları; uzman-aile işbirliğinin yeterli düzeyde sağlanamaması, ailelerin hizmetlere uzun zaman diliminde ulaşması, yeterli sayıda uzmanın olmaması, uzmanların tanılamaya ilişkin bilgi düzeyleri ve bu süreçte ailelere dönük bilgilendirme ve yönlendirme hizmetlerinin yeterli olmaması olarak sayılabilir (Avcıoğlu, 2016; Kargın, 2007; Özak, Vural ve Avcıoğlu, 2008; Selimoğlu ve ark., 2014).

Sonuç olarak değerlendirme sürecinin, güncel gelişmelere paralel olarak detaylı bir şekilde analiz edilmesi, sistematik çalışmaların yapılması oldukça önemlidir (Er-Sabuncuoğlu ve Diken, 2010).

Araştırmanın amacı, birincil bakıcıların yaşadıkları deneyimlere ilişkin görüşleri analiz edilerek, geçmişten günümüze çocuğu değerlendirme, tanılama ve eğitim ortamına yerleştirme sürecini detaylı bir şekilde incelemektedir. Bu amaçla aşağıdaki araştırma soruları geliştirilmiştir:

1. Birincil bakıcılara göre çocuğu tanılama süreci nasıl gerçekleşmektedir?
2. Birincil bakıcıların, çocuğunun değerlendirme sürecinde uzmanlara ve özel eğitim hizmetlerine ulaşma durumu nasıldır?
3. Birincil bakıcıların değerlendirme sürecinde karşılaşmış oldukları sorunlar nelerdir?
4. Birincil bakıcıların, çocuğunu eğitim ortamına yerleştirme sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Birincil bakıcıların değerlendirme sürecine ilişkin önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi açıklanmıştır. Araştırmanın modeli, katılımcılar, ortam, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizi ve araştırma güvenilirliği ile ilgili bilgilere bu bölümde yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik araştırma olarak tasarlanmış olup, veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir.

Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcıları tıbbi ve eğitsel tanısı olan çocukların birincil bakıcıları ve onların çocuklarıdır. Araştırma için veriler birincil bakıcılardan toplanmıştır. Araştırma sürecinde katılımcılara K1, K2... şeklinde kod isim verilmiştir.

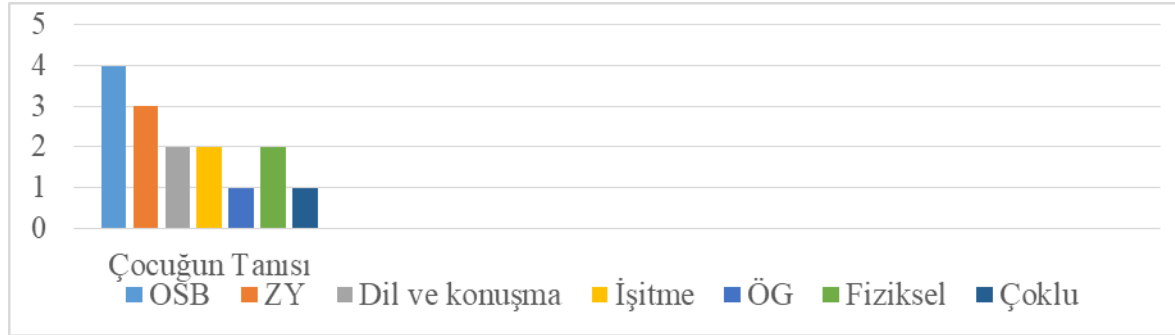
Özel Gereksinimi Olan Çocuklar

Bu araştırmaya sürecinde özel eğitim tanısı olan toplam 15 çocuğun birincil bakıcısı dâhil edilmiştir. Çocuklara ait bilgiler Tablo 2, 3 ve 4'te yer almaktadır. Çocukların dört tanesi tek çocuktur. Diğerlerinin ise en fazla iki kardeşi vardır. Tek çocuk olanların hepsi üç-altı yaş grubu arasındadır. Üç çocuğun evde başka bir kardeşi de tanılıdır. Çocukların yedisi özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde, beşi kaynaştırma ortamlarında ve üçü ise özel eğitim okulunda ya da sınıfında eğitim almaktadır. Çocukların dokuzu erkek, beşi kadındır.

Birincil Bakıcılar

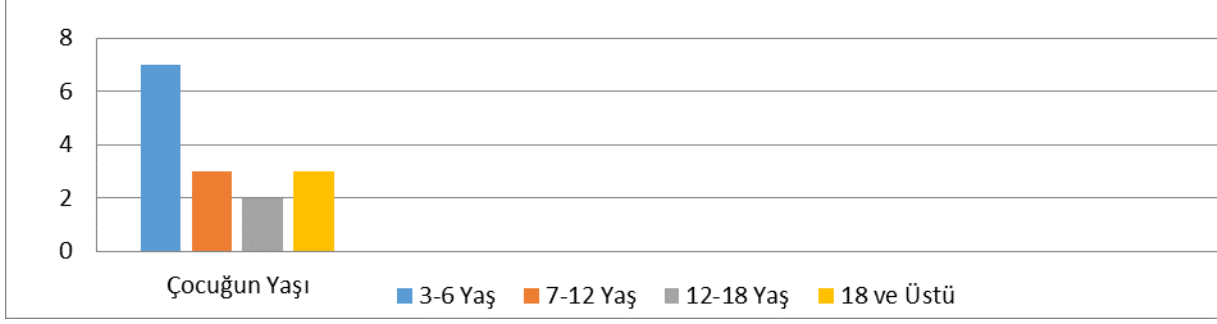
Araştırmaya, özel gereksinimli çocuğu olan toplam 15 birincil bakıcı katılmıştır. Birincil bakıcıların 12'si anne, 3'ü ise babadır. Kadın katılımcıların yaş ortalaması 39, erkek katılımcıların yaş ortalaması 42'dir. Birincil bakıcıların hepsi birlikte yaşıyor ve çekirdek ailedir. Babaların çoğu lisans mezunu, annelerin çoğu ise lise mezunudur. Annelerin çoğunun bir işi olmasına rağmen çocuklarına bakmak için ev hanımlığı yapmaktadır.

Tablo 2. Çocukların Yetersizlik Türüne Göre Dağılımı

Tablo 2 ve 3'te özel gereksinimi olan çocukların özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3. Çocukların Yaşlara Göre Dağılımı

Ortam

Veriler ailelerden önceden randevu alınarak onların belirledikleri ortamda toplanmıştır. Veriler çoğunlukla okul ortamında aileler çocuklarını eğitime getirdikleri zaman içerisinde toplanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri Toplama Aracı

Alanyazın incelenmesi sonucunda araştırma sorularına göre öncelikle araştırmacılar taslak görüşme sorularını oluşturmuştur. Taslak görüşme sorularına ilişkin alanında uzman toplam altı kişiden uzman görüşü alınarak görüşme sorularına son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplanma Süreci

Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış açık uçlu görüşme soruları kullanılarak, farklı yaş grubunda özel gereksinimli çocuğu olan, toplam 15 birincil bakıcı ile bireysel yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Bozüyük RAM'a gelen ve Eskişehir merkezde bir özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine çocuğunu getiren ailelerden rastgele araştırma için gönüllülük esasına dayalı olarak katılımcılar belirlenmiştir. Katılımcılardan randevu alınarak görüşme saati planlanmıştır. Her bir görüşme en az 30 dakika sürmüştür. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Kayıtların transkriptleri oluşturulup, analizleri yapılmıştır. Transkriptlerin ve analizlerin güvenilirlikleri yapılmıştır. Analizler sonucunda ortaya çıkan temalar üzerinden bulgular saptanmıştır.

BULGULAR

Bu araştırmada, birincil bakıcıların geçmişten günümüze çocuğu değerlendirme, tanılama ve eğitim ortamına yerleştirme sürecine ilişkin yaşadıkları deneyimlerle ilgili görüşleri incelenmiştir. Araştırma sürecinde yapılmış olan içerik analizi sonucunda araştırma ve görüşme soruları temel alınarak sekiz ana temaya ulaşılmıştır. Her bir ana tema ikiye alt temaya ayrılmış ve bu alt temalar altında ise yine bir alt tema oluşturularak nihai temaya ulaşılmıştır. Araştırma bulguları araştırma soruları ve değerlendirme süreci dikkate alınarak aşağıdaki şekilde verilmiştir.

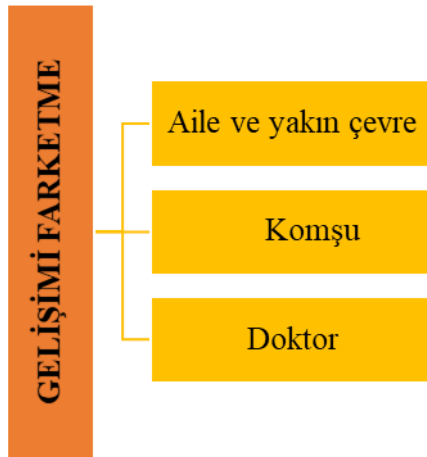
1. Birincil bakıcılara göre çocuğu tanılama sürecine ilişkin görüşleri:

Tablo 4 incelendiğinde, çocuklarda gelişim dönemlerine göre belirli bir geriliğin olduğu ilk olarak çocuğun aile, doktoru ya da yakın çevresinden birisi fark etmiştir. Bu durumu K1 kodlu katılımcı şöyle ifade etmiştir.

“ilk bir yaşındayken komşum hani ismine dönüp bakmıyor diye söylemişti. Ee onun dışında da iki buçuk yaşındayken ben fark ettim (str. 5-6)”

Tablo 5 ise çocuğunda farklılık olduğunu hisseden ailelerin ilk hangi uzmana gittiğini göstermektedir.

Tablo 4. *Çocuğun Gelişimindeki Değişikliği İlk Fark Etme*

Tablo 5. *Değerlendirme Sürecinde Uzmanla İlk Karşılaşma*

Birincil bakıcılar, değerlendirme sürecine ilişkin çocuğu ile ilgili sonuç raporlarını bir zarf içerisine konulmuş şekilde genellikle görevli memurlardan aldıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla aileler çocukları ile ilgili sonuç raporlarını öğrendiklerinde bu bilgi ile baş başa kalmakta ve farklı duygularını yaşamaktadır. Birincil bakıcılar, çocukları ile ilgili nihai kararı öğrendiklerinde çoğunlukla söylenileni anlamama, tedirgin olma, şok olma, hayal kırıklığı yaşama gibi duygularını hissettiklerini belirtmişlerdir. Tablo 7 ailelerin yaşamış olduğu ilk duygularını açıklamaktadır. K9 kodlu katılımcı ise bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“...biz biraz bocaladık. İşin açıkçasını söylemek gerekirse hep şunu sorduk. Neden biz diye, eşim de ben de yani kabullenemedik. Bir sıkıntı yaşadık. Belli bir süre ama sonra yani bizim için öyle bir artık mükafat mı dedik kendi kendimize. Artık bir şey mi yani bir sersemleme süreci...(str. 15-16-17)”

Tablo 6. İlk Değerlendirme

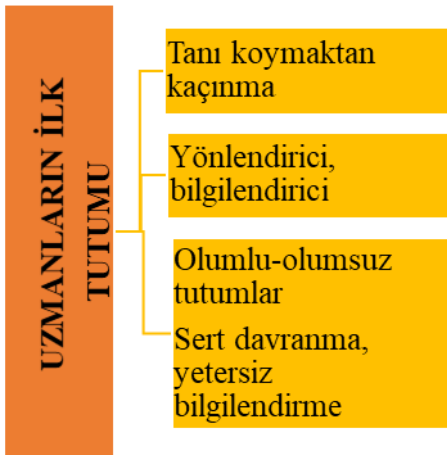
Tablo 7. Değerlendirmeye İlişkin Ailelerin İlk Tepkileri

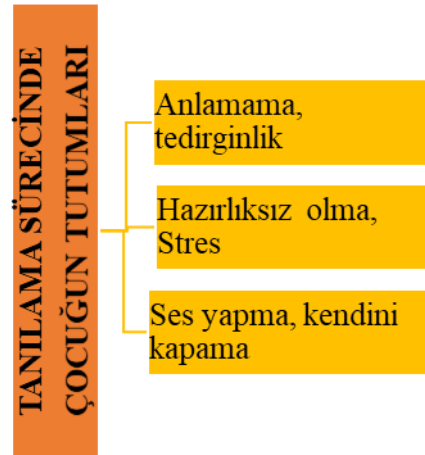
2. Birincil bakıcıların, çocuğunun değerlendirme sürecinde uzmanlara ve özel eğitim hizmetlerine ulaşmaya ilişkin görüşleri:

Yapılan görüşmelerde, birincil bakıcılara çocuğun değerlendirilmesi sürecinde uzmanların tutum ve davranışlarını nasıl buldukları sorulmuştur. Birincil bakıcıların görüşlerine göre, bazı uzmanlar ailelere daha ılımlı yaklaşırken, bazıları ailelere ve çocuğa karşı olumsuz tutum ve davranışlarda bulunmaktadır. Uzmanların olumlu tutumları, aileleri yönlendirmeye çalışma, verilen tanı hakkında onları bilgilendirme temalarını içerirken; olumsuz tutumları ise çocuğa ve aileye sert davranma, bilgi vermektan kaçınma, yüzeysel bilgilendirme ve yönlendirme yapma ve zaman ayırmama temalarını içermektedir. Tablo 8 ve 9 değerlendirme sürecinde uzmanların ve çocukların tutum ve davranışlarını açıklamaktadır.

Tablo 8. Değerlendirme Sürecinde Uzmanların Tutumu

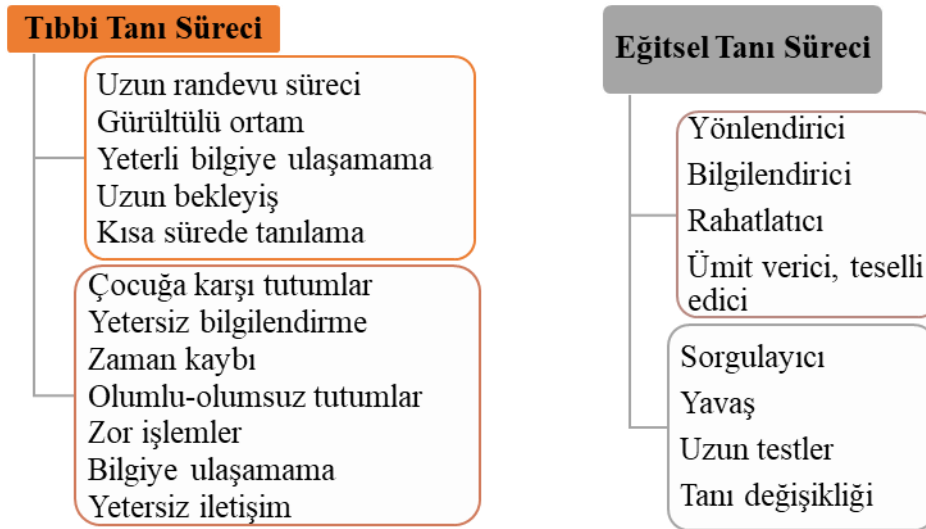
Tablo 9. Değerlendirme Sürecinde Çocuğun Tutum ve Davranışları

3. Birincil bakıcıların tanılama sürecinde karşılaşmış oldukları sorunlara ilişkin görüşleri:

Birincil bakıcıların bu konu altında belirtmiş oldukları görüşler tıbbi tanı ve eğitsel tanı sürecine ilişkin görüşler olarak iki alt temada incelenmiştir. Bu alt temalar ise randevu sürecinin uzun olması, muayene esnasında uzun süre bekleme, çocukların özellikle tıbbi tanılama sürecinde çok yorulması gibi konuları kapsamaktadır. Aileler tıbbi tanı sürecinde farklı sorunlar yaşarken, eğitsel tanılama sürecinde daha olumlu deneyimler yaşamaktadır. Tablo 10'da tanılama sürecine ilişkin tema ve alt temalar yer almaktadır.

Tablo 10. *Tanılama Süreci*

4. Birincil bakıcıların, çocuğunu eğitim ortamına yerleştirme sürecine ilişkin görüşleri:

Birincil bakıcılara göre, yerleştirme sürecinde en çok yaşadıkları sorun, çocuk tanılandıktan sonra birincil bakıcıların ne yapacaklarını bilememeleri ve çocukları için uygun eğitimi nereden alacaklarını bilememeleridir. Aileler özellikle çocukları için gerekli eğitim seçenekleri konusunda bir fikirlerinin olmadığını, birilerine sorarak bu süreci aştıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 11. *Değerlendirme Sonrası Bir Kuruma Yerleştirme*

Eğitime Yerleştirme	<ul style="list-style-type: none"> *Okul seçimi (yakın olan) *Endişe *Özel ders 	<ul style="list-style-type: none"> * Öğretmen seçimi *Rehabilitasyon
Okulun Tutumu	<ul style="list-style-type: none"> *İlmli-kabul edici *Planlama, Ek destek *Yardımcı talebi 	<ul style="list-style-type: none"> *İsteksizlik *Olumsuz tutumlar *Veliden beklentiler
Çocuğun Okula Tutumu	<ul style="list-style-type: none"> *Olumlu-olumsuz tutumlar *Seçici davranma *Yalnız takılma 	

5. Birincil bakıcıların değerlendirme sürecine ilişkin önerileri:

Araştırma sürecinde, aileler değerlendirme sürecine ilişkin birçok öneride bulunmuştur. Bu öneriler Tablo 12’de belirli temalar altında belirtilmiştir. K4 kodlu katılımcı şu öneride bulunmuştur.

“...Belki mesela yarım gün olsun bir çocuğu bence gözlemliceksiniz. Haa o kurumun bahçesinde de gözlemliceksiniz annesiyle yapıyor işte sen bşeyler yapmaya çalışıcaksın. Bakalım benle ne yapıyor yani hani 10 dakika 20 dakika her çocuk için bence çok yeterli de değil. ... (str. 209-210-211)”.

Tablo 12. Değerlendirme Sürecine İlişkin Ailelerin Önerileri

Araştırmanın Güvenirliği

Ses kayıtları son üç araştırmacı tarafından kaydedilmiştir, birinci araştırmacı ses kayıtları güvenirliliğini ve veri analizi güvenirliliğini yapmıştır. Ses kayıtlarının %50’si, veri analizlerinin %30’u dikkate alınarak araştırma güvenirliliği sağlanmıştır. Transkriptlerde güvenirlilik %98 ve veri analizi güvenirliliği ise %95 olarak hesaplanmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bulguları değerlendirme sürecinde ailelerin birçok sorunla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Bu bulgular Selimoğlu ve ark. (2014) çalışması bulgularını desteklenmektedir. Araştırmaya göre aileler en çok uzmanlar ile iletişim kurma, çocuğa ilişkin detaylı bilgilendirme ve uzmanlar arasında işbirliğinin olmaması konusunda sorun yaşamaktadır. Bu bulgular, Özak ve ark. (2008) yılında RAM müdürleri ile yapmış oldukları çalışma bulguları ile desteklenmektedir. Er-Sabuncuoğlu ve Diken, (2010) çalışmasında özellikle Erken Çocuklukta Özel Eğitim ile ilgili önerilen sistem bu araştırma bulgularını desteklemektedir. Çünkü bu çalışmada ailelerin özellikle tanı ve değerlendirme sonrası neler yapacağı konusunda bilgisiz oldukları ve doğru bilgi ve uzmana

ulaşmada güçlük çektikleri belirtilmektedir. Buna ek olarak, bu çalışma aileleri yönlendirme ve bilgilendirmeye yönelik merkezi bir sistemin kurulmasını önermektedir. Araştırmaya, 3-6 yaş ile 18 yaş üzerinde olan çocukların birincil bakıcıları katılmıştır. Buna göre, değerlendirme sürecine ilişkin geçmiş yıllarda olduğu gibi son 10 yıldır aynı problemlerin devam ettiği görülmektedir.

ÖNERİLER

Değerlendirme sürecinin başında, süreçte ve sonuçta aileyi iyi bir şekilde yönlendirecek ve bilgilendirecek bir sistem olmalıdır. Bu sistem multidisipliner bir yaklaşımı içermelidir. Diğer bir deyişle, özellikle tıbbi tanı sürecinde hastane ortamında doktorlara ek olarak aileyi ve uzmanları özel eğitim hakkında yönlendirme ve bilgilendirmeye yönelik hizmetler sunmak için bir özel eğitim uzmanının tıbbi tanı koyan ekibin içerisinde yer alması gerekmektedir. Sağlık personelinin özel eğitim konusunda bilgi düzeyini artırmak için çalışmalar yapılmalıdır. Değerlendirme için gelen çocuklar için hastane ortamında uyarlamalar yapılmalıdır.

Bu araştırmaya göre, değerlendirme sürecine ilişkin en önemli sorun sistemde var olan hizmetlerin yetersiz ve ulaşılmasının zor olmasıdır. Özellikle tıbbi değerlendirme ve tanılama sürecinde tıp uzmanlarına ek olarak, bir özel eğitim uzmanının tıbbi değerlendirme sürecinde rol alması ve tıbbi değerlendirme kurulu ile işbirliği içerisinde çalışması, aileleri özel eğitim konusunda bilgilendirmesi ve yönlendirmesi oldukça önemlidir.

Bu araştırma göstermektedir ki, değerlendirme sürecine ilişkin daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Örneğin, değerlendirme sürecine ilişkin doktorlar boyutunda da bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Avcıoğlu, H. (2016). *Özel gereksinimi olan bireylerin değerlendirilmesi*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Er-Sabuncuoğlu, M. ve Diken, İ. H. (2010). Early childhood intervention in Turkey: Current situation, challenges and suggestions. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 2 (2), 149-160.
- Kargın, T. (2007). Eğitsel değerlendirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama süreci. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8 (1) 1-13.
- MEB. (2018). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. Resmi gazete yayım tarihi: 07.07.2018 ve sayısı: 30471.
- Özak, H., Vural, M. ve Avcıoğlu, H. (2008). Rehberlik araştırma merkezi müdürlerinin gönderme tanılama yerleştirme izleme ve değerlendirmeye ilişkin görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 189-206.

Selimoğlu, Ö. G., Özdemir, S., Töret, G. ve Özkubat, U. (2014). Otizimli çocuğa sahip ebeveynlerin otizm tanılama sürecinde ve tanı sonrasında yaşadıkları deneyimlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 5 (2), 129-167.